

LEZINGEN landelijke studentendag: 2 november 2024

1. Lezing Tim van der Heijden

Titel: Media-erfgoed in transitie: van materieel object naar 3D storytelling

Hoe kunnen digitale technologieën en toepassingen, zoals 3D visualisaties en 360-graden fotografie een rol spelen in het documenteren en behouden van kennis over media-erfgoed? In deze presentatie laat ik zien aan de hand van twee mediahistorische objecten - een Kinora kijker uit 1907 en Pathé Baby projector uit 1924 - hoe deze materiële objecten digitaal geannoteerd en opnieuw geanimeerd kunnen worden in een virtuele en immersieve omgeving, en wat de meerwaarde is van dergelijke vormen van 3D storytelling voor de erfgoedsector.

2. Lezing Eddo Evink

Maar wat is dat eigenlijk – intelligentie?

Al eeuwenlang zien mensen zichzelf als intelligente dieren, als een *animal rationale*, dat zich van andere dieren onderscheidt door rationeel en intelligent te zijn. Binnen de christelijke traditie werd hier aan toegevoegd: geschapen naar Gods beeld. In het wetenschappelijk en filosofisch denken van de negentiende eeuw is dit omgedraaid: is God niet iets dat we zelf hebben verzonnen, naar ons eigen beeld – een intelligent opperwezen, net als wij maar dan veel beter? Vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw zijn we een stap verder gegaan, door daadwerkelijk iets te scheppen dat onszelf kan overtreffen: Artificiële Intelligentie. Is die AI net zo intelligent als wijzelf? Of zelfs intelligenter? Wordt AI de volgende stap in de evolutie die de mensensoort voorbijstreeft? Of is AI anders intelligent? Maar wat is dat eigenlijk – intelligentie?

Deze presentatie is een poging tot een filosofische verkenning van wat we zoal onder intelligentie kunnen verstaan.

3. Lesley Verbeek

Titel: Van uitsluiting naar inclusie: verstandelijke beperkingen en de academische wereld

Studeren en onderzoek doen is lange tijd voornamelijk een voorrecht geweest voor slechts een klein deel van de bevolking: rijke, witte mannen. Inmiddels zien we hier natuurlijk al veel verbetering in, en wordt de academische wereld steeds diverser. Maar hoe zit het met mensen met een verstandelijke beperking? Horen zij ook bij die diversiteit? Te midden van de groeiende inclusie wordt deze groep vaak over het hoofd gezien. In deze lezing wordt besproken waarom er vaak automatisch van uitgegaan wordt dat 'speciaal onderwijs' en 'hoger onderwijs' elkaar uitsluiten, en wordt er met voorbeelden aangetoond hoe het toch anders kan.

De presentatie wordt samen met een onderzoeker met verstandelijke beperking gegeven.

4. Lezing Jeroen Vanheste

Titel: Mentale gezondheid, stigma en weerbaarheid: een cultuurwetenschappelijk perspectief

In het hele Westen is al langere tijd sprake van een scherpe toename van mentale gezondheidsproblemen zoals depressie, burnout, angststoornissen en eenzaamheid. Cultuurwetenschappers houden zich bezig met de vraag welke culturele factoren deze toename kunnen helpen verklaren. Wat is bijvoorbeeld de invloed van de neoliberale ons opjagende prestatiesamenleving op onze mentale gezondheid? Welke impact hebben globale problemen, zoals de klimaatproblematiek en de toegenomen geopolitieke spanningen? Wat is de invloed van de pandemie geweest? Welk verband is er tussen de opkomst van smartphones en sociale media en het vooral na 2010 sterk verslechterde geestelijke welbevinden van kinderen en adolescenten? Op welke manieren verergeren stigma's de mentale gezondheidsproblemen? Welke rol speelt de hedendaagse (westerse) psychiatrie bij de aanpak van de problemen? Vragen als deze komen aan de orde in de lezing. Daarbij wordt ook besproken welke suggesties voor verbeteringen cultuurwetenschappers naar voren hebben gebracht, bijvoorbeeld waar het betreft de mogelijke rol van (persoonlijke en sociale) weerbaarheid.

5. Lezing Nele Beyens

Titel: De patiënt centraal?. Het verleden van een toekomstideaal

Overall in de zorgsector klinkt luid en duidelijk dat de patiënt centraal moet staan. Daar is iedereen het over eens. Over de vraag hoe dat ideaal het best kan worden verwezenlijkt, is minder eensgezindheid.

In deze lezing onderzoeken we de positie van de patiënt in het verleden en de vele ontwikkelingen daarin. Opmerkelijk genoeg was het 'verhaal' van de patiënt (over diens welzijn en ziektebeleving) eeuwenlang de basis van de diagnose en behandeling. Met de opkomst van de moderne biomedische geneeskunde verdween dat verhaal veelal naar de achtergrond. In de plaats daarvan kwamen meetbare gegevens, allerhande scans en biomarkers. Sinds het laatste kwart van de twintigste eeuw wordt geprobeerd om – met behulp van concepten als bijvoorbeeld 'patiëntenrecht' of 'shared decision making' – de stem van de patiënt weer een plaats te geven. Dat proces staat centraal in deze lezing. Vragen die daarbij aan de orde komen zijn bijvoorbeeld: Waar komen deze concepten en idealen vandaan? En hoe hebben ze in de afgelopen decennia vorm gekregen in de Nederlandse gezondheidszorg?

6. Susan Hogervorst

Titel: Oral history en de blik van de toekomst op het vastleggen van het verleden

Oral history is geschiedschrijving op basis van vertelde ervaringen en herinneringen. Mede door digitale technologie is het opnemen, bewaren, transcriberen, analyseren, beschikbaar maken en presenteren van interviews de laatste jaren veel gemakkelijker geworden. Je vindt oral history interviews op uiteenlopende plekken en in verschillende vormen: in het onderwijs, in tentoonstellingen, in online doorzoekbare databases, in documentaires en in podcasts. Daarnaast wordt oral history steeds meer gezien als manier om bestaande collecties in musea en archieven diverser te maken. De documenten, foto's en objecten worden aangevuld met interviews over thema's, groepen en ervaringen die niet of onvoldoende in de collectie voorkomen. Volop mogelijkheden en goede intenties dus, maar hoe weten we eigenlijk welke verhalen er in de toekomst nodig zijn? Wie bepaalt wat archieven en musea nu moeten verzamelen met het oog op het onderzoek van de toekomst? En aan welke voorwaarden moeten interviews voldoen om in de toekomst als historische bron te dienen? Tijd voor een kritische blik van cultuurwetenschappers op een boeiend en bloeiend fenomeen!

7. Workshop Marjolein van Herten en Tom Giesbers

Titel: De filmische verbeelding van AI

Verhalen vormen een essentieel onderdeel van onze cultuur: met verhalen geven we betekenis aan de wereld om ons heen. Verhalen laten ons nadenken over die wereld en hoe we ons hiertoe verhouden. Verhalen bieden ons de mogelijkheid nieuwe zienswijzen te ontwikkelen en te verkennen. De ontwikkelingen in wetenschap en techniek vormen al lange tijd een voedingsbodem voor diverse verhalen, en ook over de ontwikkelingen op het gebied van AI en robotica zijn vele verhalen geschreven en films gemaakt. Tijdens deze workshop gaan we gezamenlijk kijken naar een filmfragment waarin de verbeelding van AI een rol speelt. Stap voor stap gaan we dit fragment samen analyseren en interpreteren, waarbij achtergrondinformatie over bijvoorbeeld de context wordt aangereikt. Bij het interpreteren van het fragment gaan we in op de mogelijke achterliggende houding ten opzichte van AI en robotica die ten grondslag ligt aan de verbeelding, alsmede op de vraag hoe realistisch de verbeelding is gezien de huidige stand van zaken in de ontwikkeling van AI.

8. Lezing Wouter Schrover

Hoe we door digitale tools betere lezers en cultuurwetenschappers kunnen worden

Onderzoekers en studenten op het gebied van de cultuurwetenschappen hebben tegenwoordig de beschikking over allerlei digitale tools. Sommige van die tools kunnen het lezen van teksten ondersteunen en verdiepen. Je kunt bijvoorbeeld denken aan tools waarmee je samen met anderen teksten van aantekeningen kunt voorzien, tools waarmee je eigenschappen van teksten kunt bestuderen die voor een mens niet zonder meer inzichtelijk zijn (*distant reading*) en – onvermijdelijk anno 2024 – chatbots. Wat kun je met deze tools, wat zijn de ideeën erachter en wat is hun voorgeschiedenis? Centraal in deze lezing staat de bestudering van een corpus van enkele honderden Nederlandse en Vlaamse gedichten. Maar ook geeft Wouter Schrover, universitair docent Academisch schrijven, voorbeelden over andere teksttypen, zoals wetenschappelijke en filosofische teksten. Hopelijk ben je aan het einde van deze sessie geïnspireerd geraakt om aan de slag te gaan of te blijven met deze en andere digitale tools.